

Бешт (בעש"ט) акронім від Баал Шем Тов (בעל שם טוב) – «володар доброго імені»; справжнє ім'я – Ізраель Бен Елієзер (ישראל בן אליעזר), (1698?–1760) – основоположник і натхненник хасидизму у Східній Європі.

Життя

Життєпис Ізраеля Бен Елієзера складений частково зі спогадів його учнів, частково з передань, які нерідко включають фантастичні сюжети. Вірогідним є те, що він народився скоріш за все 1698 р. у містечку Окопи Подільського воєводства Речі Посполитої (нині це село в Борщівському районі на Тернопільщині) у бідній родині літніх батьків. Рано осиротів, закінчив хедер (початкову єврейську школу), був помічником меламеда (учителя) і служкою у синагозі. Одружився у 18 років, рано овдовів, мандрував єврейськими містечками Східної Галіції, де виконував роботу шохета (ритуального різника). У 1727 р. одружився вдруге і мав двох дітей. Заробляв на життя фізичною працею: випалював вапно і деревне вугілля у Карпатах, і саме там, за переданням, йому «відкрився Господь». Став відомим як кабаліст-цілитель тілесних і душевних недугів, наділений даром творити чудеса, за що удостоївся назви «баал шем», тобто «володар імені (Бога)»: так єврейська традиція називала кабалістів-практиків і чудотворців, які отримали свій дар з небес. Додане до титулу слово «тов» («добрий») завершило нове ім'я Ізраеля – Баал Шем Тов (скорочено Бешт). Доброта, скромність, щира простота і веселий норов принесли провидцю визнання людей. На поч. 1740-х р. (в інших джерелах у 1737 р.) оселився в Меджибожі (нині селище Летичівського району на Хмельниччині), який став місцем його подвижницької діяльності, де згуртувались десятки учнів і послідовників Бешта. Слава Ізраеля бен Елієзера поширилась далеко за межі Поділля і Галіції. Все наступне десятиліття Бешт присвятив поширенню свого вчення, яке отримало назву хасидизм – від іврит. לִיטוֹן (хасидут) «благочестивий», «побожний». Зберігаючи центр руху у Меджибожі, Бешт знову мандрує містечками Поділля, Волині і Галіції зі своїми учнями, набуваючи нових прихильників. До моменту його смерті нараховувалось більше 10 тис. прибічників хасидизму на означених землях. Помер 22 травня 1760 року і похований на єврейському цвинтарі Меджибожа. Його могила є місцем паломництва хасидів усього світу.

Погляди

Бешт не залишив після себе жодних письмових праць і не виступав з публічними промовами, його вчення в афористичній формі було записане учнями, які згодом поширили і розвинули ідеї хасидизму. На відміну від прибічників Кабали, які базують своє вчення на інтелектуальному осягненні Бога, що потребує ретельного і довготривалого навчання, Бешт закликав зосередитись на пристрасній вірі, яка доступна кожній простій, навіть неграмотній людині і дає можливість досягти висот Тори. Метою такої містичної практики є запозичена з Тори ідея «двекут» (букв. «прилипання») – єднання з Богом, усвідомлення присутності у світі Творця, союз з яким передбачає повне підкорення людського его Богові. Для цього достатньо з радістю (що межує з екзальтацією) прийняти служіння Господу через виконання «міцвот» (заповідей) і через пристрасну молитву, у якій людина

долає межі власної матеріальності і досягає своєї істинної духовної природи. Чільне місце вчення – особа цадика (праведника), як називали хасиди своїх духовних наставників, котрих вважали святими і чий авторитет був незаперечним. Головною місією цадика є не аскетизм, що передбачає пізнання вищого сенсу буття, а духовне учительство народу. Він є посередником між Творцем і людьми і повинен навчити людей (у тому числі й грішників) служінню єдиному Богові через повсякденні справи. Бешт був противником частих постів і надмірного осуду людей, наголошуючи на трьох головних речах для людини: любов до Бога, любов до людей, любов до Тори.

Визнання

Після смерті Бешта, завдяки його славетним учням (як-от, його наступник на чолі спільноти Дов Бер Магід з Межиріча, Пінхас з Корця, Яків Йосеф з Полонного, Йехіель Міхаель із Золочева, Ізраель Хріф з Сатанова, Меїр Марголіус з Острога, Нахман з Городенки та інші) хасидизм набрав значного розмаху, подолавши опір учених-талмудистів, патронів польських та литовських єврейських громад, які відмовляли Бешту в галахічному авторитеті і належній ерудиції. В роки очільництва Дов Бера хасидський рух поширився на всю Україну і значну частину Білорусі, а численні його учні втягнули в орбіту хасидизму майже всю Польщу, а потім Угорщину і Румунію. Великі хасидські общини з'явилися в Ізраїлі і США. Поступово традиційний юдаїзм визнає хасидизм одним із своїх напрямів. Через півстоліття після смерті Бешта практично половина єврейського населення Східної Європи долучилась до вчення, яке стало відчутним містичним релігійним рухом, спричинило справжній переворот у духовній історії євреїв. Сьогодні хасидизм є однією з найбільш творчих і динамічних сил ортодоксального юдаїзму.

Висловлювання Бешта наведені в багатьох книгах його учнів і їхніх наступників. Найбільш адекватним вираженням його вчення стала книга «Толдот Яаков Йосеф» Яків Йосефа з Полонного, яка створювалась під орудою самого Бешта, чи з ним узгоджувалась. Відомою антологією висловів, що їх приписують Ізраелю бен Еліезеру, є також збірка «Вінець доброго імені» (1795), що має значне число перевидань. Найпершою і найбільш значною збіркою переказів про життя і діяльність Ізраеля бен Еліезера є книга Бера бен Шмуеля «Славослів'я Бешту» (1814), яка часто перевидавалась і, не дивлячись на численні фантастичні елементи (чудеса, спілкування з потойбіччям, телепатичний вплив на події тощо), слугує джерелом вивчення як біографії самого Бешта, так і історії раннього хасидизму. Більшість його думок, присвячених хасидському рухові, входить до збірки «Баал Шем Тов», вперше видрукованої у Варшаві 1938 р.

ЛІТЕРАТУРА

1. Baumgarten J. Le Baal Shem Tov: Mystique, magicien et guérisseur. Paris : Albin Michel, 2020. 208 p.
2. Buxbaum Yitzhak The Light and Fire of the Baal Shem Tov. New York : Bloomsburry Academic, 2005. 448 p.

3. Chapin David A., Weinstock Ben The Road from Letichev: The history and culture of a forgotten Jewish community in Eastern Europe. Vol. 1. Bllomington : iUniverse, 2000. 476 p.
4. Rosman M. Miedzyboz and Rabbi Israel Baal Shem Tov // Zion, Vol. 52, # 2. New York, 1987. P. 177-89.
5. Tsavaat Harivash Testament of Rabbi Israel Baal Shem Tov. Brooklyn, New York : Kehot Publication Society, 1998. 217 p.
6. Гершом Шолем Основные течения в еврейской мистике. Москва-Иерусалим : Мосты культуры, 2016. 512 с.
7. Горин Б., Зингер Н. Шивхей Бешт. Хвалы Исраэлю Бааль-Шем-Тову. Москва : Книжники, Лехаим, 2010. 624 с.
8. Дубнов С.М. История хасидизма. Москва-Иерусалим : Мосты культуры, 2014. 616 с.
9. Исраэль бен Элиэзер Баал-Шем-Тов / Электронная еврейская энциклопедия // <https://eleven.co.il/judaism-trends/hasidism/11862/>
10. Лексберн А. Бааль-Шем-Тов. Основатель хасидизма. Киев : COOP Media, 2017. 160 с.